

TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTELERİN EKONOMİK KALKINMADA DEĞİŞEN ROLÜ: BÖLGESEL KALKINMA ODAKLI ÜNİVERSİTELER

Filiz TUTAR^{1*}, Merve EKİCİ^{2*-}, Nur Funda TUTAR^{3*^}

¹Doç.Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Niğde, ²Doktora Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, SBE, İktisat ABD, Niğde, ³Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, FBE, Tarım Bilimleri ve Teknolojileri ABD, Kayseri,

* flztutar@hotmail.com, * merve_ekici_71@hotmail.com, * nfunda33@gmail.com

+ORCID: 0000-0002-2574-9494, -ORCID: 0000-0002-0974-3498, ^ORCID: 0000-0002-2207-9384

Makale katkı oranı: %35-%35-%30

Öz-Geleneksel bir işlev olarak üniversiteler ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan bireylerin kendini geliştirmesi konusunda fırsatlar sunmaktadır. Dolayısıyla eğitilmiş insanların ülke ekonomisine daha çok katkıda bulunması toplumların gelişme seviyesini artırmaktadır. Bu gelişme evresi ise üniversitelerin bulunduğu bölgelerde bir dalga etkisi yaratmaktadır. Bu etki, bölgeye olumlu bir katkı sağlayarak o bölgenin yaşam koşullarını da değiştirmektedir. Yenilik, teknoloji, bilgi ve araştırma faaliyetlerinin odak noktası olan üniversiteler, bölgede içsel bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda Ar-Ge ve yenilik odaklı bir yerel kalkınma anlayışına dayanan akıllı uzmanlaşma stratejileri, bölgelerin sahip olduğu potansiyel alanların kurumlar aracılığıyla ön plâna çıkarılmasına yardımcı olmaktadır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK), bu kapsamda 2016 yılında 'Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyona Farklılaşma ve İhtisaslaşma Projesi'ni hayata geçirmiştir.

Çalışmada tüm bu çerçevede yerel ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için akıllı uzmanlaşma stratejilerinin konumuna ve işlevlerine değinilmiştir. Bu stratejilerle üniversitelerin amaç ve görünümünün belirlenen tematik alanlar çerçevesinde bölgelerin potansiyel alanlarının ekonomiyeye kazandırıldığı, katma değer oluşturulduğu ve rekabet gücü elde edildiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda uygulanan akıllı uzmanlaşma stratejileri, nitel bir inceleme türü olan GZFT Analizi ile desteklenmiş ve projenin bölge potansiyelinin ortaya çıkarılmasını sağladığı fakat devlet-üniversite-sanayi olarak ifade edilen üçlü sarmalda topluma da yer verilmesi gerektiği, bu sayede ulusal ve yerel kalkınmanın önünü açan kuruluşlarla akıllı uzmanlaşma faaliyetlerinin desteklenebileceği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler- Bölgesel Kalkınma, Yerel Kalkınma, Akıllı Uzmanlaşma, Yenilik, Türkiye.

THE CHANGING ROLE OF UNIVERSITIES IN ECONOMIC DEVELOPMENT IN TURKEY: REGIONAL DEVELOPMENT FOCUSED UNIVERSITIES

Abstract-As traditional function, universities offer opportunities for individuals to develop themselves economically, socially, and culturally. Therefore, the fact that educated people contribute more to the country's economy increases the level of development of societies. This development phase creates a ripple effect in the regions where universities are located. This effect makes a positive contribution to the region and changes the living conditions of that region. Universities which are the focal point of innovation, technology, knowledge, and research activities, play an internal role in the region. In this context, smart specialization strategies based on an R&D and innovation-oriented local development approach help to highlight the potential areas of regions through institutions. In this context, the Council of Higher Education (YOK) implemented the 'Regional Development-Oriented Mission Differentiation and Specialization Project' in 2016.

In this study, the position and functions of smart specialization strategies are mentioned in order to realize local economic development within this framework. With these strategies, it has been emphasized that the potential areas of the regions are brought into the economy, added value is created and competitive power is achieved within the framework of the thematic areas determined by the mission and vision of the universities. Smart specialization strategies applied in this direction were supported by SWOT Analysis, which is a qualitative analysis type and it has been determined that the project provides the revealing of the region's potential, but that the society should also be included in the triple helix expressed as state-university-industry, and in this way organizations that pave the way for both national and local development and smart specialization activities can be supported.

Keywords- Regional Development, Local Development, Smart Specialization, Innovation, Turkey.

GİRİŞ

Bugün gelişmiş ülkelerin ekonomilerine bakıldığında onları güçlü kılan üniversitelerde alınan eğitim ve öğretimler olduğu görülmektedir. Çünkü özellikle Avrupa ülkelerinde bulunan birçok üniversite; bilim, eğitim, ar-ge, strateji ve yenilik alanlarında üretilen nitelikli projeler ile dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. Bu durum yenilik faaliyetlerine hız katarken bölgesel stratejilerin de ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Özellikle bölgesel yenilik stratejilerinin oluşturulmasına yönelik olarak benimsenmeye başlanan akıllı uzmanlaşma stratejileri, Avrupa'da uzun süredir incelenen ve araştırılan bir konu haline gelmiştir.

Avrupa Komisyonu tarafından kurulan 'Büyüme İçin Bilgi (Knowledge for Growth)' adlı bir uzman grup tarafından uzun vadeli ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin temeli olacak araştırma ve yenilik stratejilerinin bölgesel refah seviyesini artırabileceği tespit edilmiştir. Bu grup ayrıca akıllı uzmanlaşma stratejilerinin belirlenmesiyle bölgesel rekabet üstünlüğünün ortaya çıkarılabilineceğini savunmuşlardır (Esparza-Masana, 2022: 635). Bu kapsamda Avrupa Birliği (AB) ülkeleri akıllı uzmanlaşma stratejilerinin uygulanması hususunda daha hassas politikalar yürütmektedir. Kişinin uzmanlık alanı ile bölgedeki tamamlayıcı uzmanlığın birleştirilmesi sonucu potansiyel yeni bir alan oluşturulmaktadır. Bu doğrultuda mevcut güçlü yönlerin analiz edilmesi, sürecin tamamlanmasına yönelik ileriye dönük analizlerin ve farklı paydaş gruplarıyla (büyük veya küçük şirketler) bir değerlendirme çalıştayının yapılması akıllı uzmanlaşma stratejilerinin profesyonel şekilde uygulanmasını sağlamaktadır (OECD, 2013).

AB, Yeni Uyum Politikası çerçevesinde akıllı uzmanlaşma stratejilerini yeniliğin ve gelişmenin bir ön koşulu olarak görmektedir. Planlanan araştırma ve yenilikler için AB tarafından yapısal fonlar aracılığıyla mali destekler verilmektedir. Bu doğrultuda 2014-2020 döneminde toplam 330 milyar Euro (€) değerinde bir destek önerilmiş ve çoğunluğun gelişmemiş bölgelerde kullanılmasına karar verilmiştir. Bu fonlar ar-ge altyapısının iyileştirilmesi (öğretim ve araştırma için gerekli binaların inşası ve yenilenmesi, ar-ge ekipmanlarına yatırım), üst düzey araştırmaların desteklenmesi, ar-ge insan kaynaklarının geliştirilmesi (doktora programları, araştırmacı hareketliliğinin desteklenmesi ve doktora sonrası araştırmalar), kuluçka merkezlerinin kurulması, ar-ge işbirliklerinin geliştirilmesi, çalışma programlarının, öğretim kalitesinin ve üniversitede öğretim kadrosunun eğitiminin iyileştirilmesine yönelik kullanılmıştır. Örneğin; Slovakya'da bulunan Kosice Üniversitesi (The Technical University of Košice) eğitim ve araştırma faaliyetleri, AB Yapısal Fonlardan büyük ölçüde yararlanmış. Üniversitede yaklaşık 96 milyon € tutarında 47 proje desteklenmiş ve bu projeler ar-ge projeleri ile birlikte yürütülmüştür (European University Association, 2014).

AB'nin yenilik politikası haline gelen akıllı uzmanlaşma stratejileri, uygulanabilir alanlarının keşfedilmesi ile birçok projede dikkat edilen bir konu haline gelmiştir. Türkiye bu kapsamda 2016 yılında Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 'Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Programı' adlı projeyi başlatmıştır. Bu proje, devlet-üniversite-sanayi işbirliği ile bireylerde yetenekleri ve yetkinlikleri ortaya çıkaran, bölgelerde ise yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve rekabet üstünlüğü sağlayan alanların belirlenmesini birincil hedef olarak belirlenmiştir. Yerel kalkınmanın bir anahtarı ve itici bir gücü olan üniversiteler, bu konuda aktif bir rol üstlenerek nitelikli ve uzman gruplarının yetiştirilmesine yönelik adımlar atmıştır. Çünkü üniversiteler sadece eğitim ve araştırma faaliyetlerini yürüten bir kurum değildir. Nitelikli bireyler aracılığıyla bölgede refah seviyesinin yükseltilmesi, yeni yatırımlara yön vermesi ve çeşitli bölge yetkinliklerinin ortaya çıkarılmasına da yardımcı olmaktadır.

Bu çerçevede çalışmada Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 2016 yılında 'Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Programı' adlı projenin akıllı uzmanlaşma ve yerel kalkınma açısından önemi vurgulanmış ve projenin bölge potansiyelinin ortaya çıkarılmasını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat projeye dahil olan üniversite sayısı kısa sürede artırılmasına rağmen birtakım eksiklikler barındırdığı söylenilebilir. Çünkü devlet-üniversite-sanayi olarak ifade edilen üçlü sarmalda topluma da yer verilmesi gerekmektedir. Toplum ile bütünleşik bir mekanizmanın sağlanması ile üniversiteler iş dünyasının nitelikli ve bilgili insan kaynağına olan ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde cevap verecektir. Bu sayede hem ulusal hem de yerel kalkınmanın önünü açan kuruluşlar ile akıllı uzmanlaşma faaliyetleri desteklenecektir.

1. Alanyazın İncelemesi

Akıllı uzmanlaşma, bölgelerin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu alanların belirlenmesinde yeni bir yaklaşım ve anlayış olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım bilim, yenilik ve teknoloji alanlarını itici bir güç olarak kullanarak yerel kalkınmayı desteklemektedir. Amaç; bölgeleri gelişmiş sanayi sektörlerine yönelik hazırlamak değil, sahip olduğu ekonomik temelleri akıllı bir şekilde şekillendirmek ve sosyo-ekonomik potansiyeli yüksek alanların değerlendirilmesini sağlamaktır (Dalgıç, 2018: 14). Bu kapsamda bir bölgenin yetenekleri göz önüne alındığında hangi faaliyetlerin umut verici bir yapıya sahip olduğu akıllı uzmanlaşma stratejileri sayesinde tespit edilmektedir. Girişimci üniversiteler, araştırmacı akademisyenler ve teknolojik altyapının bir araya gelmesi sonucu yerel ekonomik kalkınma hedeflerinin etkili ve hızlı bir şekilde uygulanabilirliği artmaktadır. Bu sayede üniversiteler aracılığı ile belirlenen akıllı uzmanlaşma tematik alan, bölgenin ekonomik yönünü net bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Akıllı uzmanlaşmanın yerel ekonomik kalkınma üzerine etkisi birçok araştırmacının da çalışmalarında yer verdiği bir konu olmuştur.

Goddard vd. (2013), çalışmalarında bölgelerin rekabet üstünlüğü yaratabilmek için Ar-Ge ve yenilik kavramlarına odaklanıldığı, Avrupa Birliği (AB) genelinde akıllı uzmanlaşma kavramı, kamu kaynakları ve bilgiye dayalı ekonomik kalkınmayı desteklemek için yapılan yatırımlar olarak tanımlanmıştır. Akıllı uzmanlaşma stratejileri kapsamında geliştirilen bölgelerin, gelecekte gerçek ve ayırt edici rekabet üstünlüğüne imkân tanıdığı belirlenmiştir.

Mccann ve Ortega Argiles (2013), çalışmalarında akıllı uzmanlaşma anlayışının Avrupa Komisyonu'nda yenilik birliğinin ve AB uyum politikası reformlarının arkasındaki itici bir güç olduğuna yer vermektedir. Çalışmada bölgenin ekonomik potansiyelini ortaya çıkaran akıllı uzmanlaşma kavramının neden bölgesel politika aracı olarak kullanılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu kapsamda kavramın yerel bilgiyi geliştirme ve öğrenme sistemleri hakkında bilgi sunduğuna dikkat çekmiştir. Bölgesel kalkınma politikalarının bir parçası haline gelen akıllı uzmanlaşma anlayışı, bölgenin göze çarpan ve baskın özelliklerinin ön plana çıkarılmasında etkili bir yöntem olduğundan bahsedilmiştir.

Kempton vd. (2014), çalışmalarında üniversitelerin yerel bir öğrenme ve kapasite geliştirme sürecine katkıda bulunduğuna ve bu sayede akıllı uzmanlaşma stratejilerinin oluşturulması sürecinde kilit bir noktaya sahip olduğuna yer vermektedir. Bölgesel yenilik stratejilerini geliştirmenin bir yolu olan akıllı uzmanlaşma; akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir büyümenin anahtarı olarak nitelendirilmektedir. Bu hususta Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD)'nin 'şehirlerin ve bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi için yükseköğretim kurumları ile işbirliği yapmak ve bu kurumların bölgesel ve yerel kalkınma üzerine nasıl bir etkide bulunduğunu analiz etmek' üzerine çalışmalar yaptığından bahsetmiştir.

Kempton (2015), çalışmasında üniversitelerin kaynaklarını iyi bir şekilde kullanması bölgesel ekonomilere olumlu yansıtacağına yer vermiştir. Üniversitelerin yerel kalkınma, yenilik ve büyüme üzerindeki rolü akıllı uzmanlaşma faaliyetleri ile daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Bölgesel ve yerel kalkınma üzerinde derin bir etkinliğe sahip olan üniversiteler, birçok Avrupa ülkesinde ulusal politika haline getirilmiştir. Bölgesel ve yerel ekonomilerin akıllı, kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme üzerine odaklanıldığına yer vermiştir. Üniversiteler, uzun süredir bölgesel yenilik sistemlerinde önemli bir aktör olarak görülse de akıllı uzmanlaşma faaliyetleri daha aktif bir role sahip olduğu vurgulanmıştır.

Edwards ve Palladino (2018), çalışmalarında akıllı uzmanlaşma stratejilerinin tasarlanmasında bölgelerdeki üniversite varlığına dikkat çekmişlerdir. AB genelinde tasarlanan bu kavram Yüksek Öğretim Kurumları

tarafından ilgi ile karşılanmıştır. Çünkü bu kurumlar yerel kalkınmanın anahtar unsuru niteliği taşımaktadır. Kurumların faaliyetlerini bölgesel önceliklere göre planladığı ve bu kapsamda Akıllı Uzmanlık İçin Yüksek Öğrenim (Higher Education for Smart Specialization) adlı bir projenin geliştirildiğine değinmiştir. Akıllı uzmanlaşma kapsamında daha az gelişmiş bölgeler bilginin kullanılmasından ziyade benimsenmesi, yayılması ve uygulanması hususuna ağırlık vermesi gerektiği vurgulanmıştır.

Fröhlich ve Hassink (2018), çalışmalarında akıllı uzmanlaşma faaliyetlerinin AB açısından yapısal bir dönüşümü simgelediğini ifade etmiştir. Bölgelerin yenilikçi ekonomik başarımının ölçülmesinde ve ortaya çıkarılmasında akıllı uzmanlaşmanın önemine değinilmiştir. Akıllı uzmanlaşmanın teşvik edilmesinde üniversitelerin rolüne değinilmiştir. Bölgesel yeterliliklerin özel ürünlerle birleştirilmesi sonucu yeni bir pazar ortaya çıkarmanın bölgesel kalkınma stratejileri açısından önemi vurgulanmıştır.

Woolford ve Boden (2021), çalışmalarında yüksek öğretim kurumlarının yerel, bölgesel ve toplumsal konuları müfredatlarına entegre ederek; yerel toplumu öğretim ve araştırmaya teşvik etmesi bölgelerin ve şehirlerin kalkınmasına yardımcı olabileceğinden bahsetmiştir. Akıllı uzmanlaşma, yükseköğretimi bölgelerine bağlamaktadır. Çünkü bu kurumlar araştırma, eğitim, yenilik araçlarını kullanmakta ve yerel kalkınmayı desteklemektedir. Ayrıca akıllı uzmanlaşma yüksek öğretim kurumlarını bölgesel kalkınma politikalarına dahil etmesi, bilgi paylaşımını kolaylaştırması bakımından önemlidir.

2. Yerel Ekonomik Kalkınma ve Üniversiteler

Ekonomik kalkınma, üretim aracılığıyla kişi başına düşen gelirin artırılması anlamına gelmektedir. Ayrıca ülkede yapısal değişiklikleri, kurumsal ve teknik alana yönelik düzenlemeleri, üretim yapısı değişiklikleri ve sektörler arasında kaynak tahsisini kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle ekonomik kalkınma; sosyal ve siyasal gelişmeler ile birlikte ortaya çıkan toplumsal refah artışını ifade etmektedir (Şaşmaz ve Yayla, 2018: 251). Toplumların gelişme dönemine göre farklı anlamlara da ev sahipliği yapan ekonomik kalkınma kavramı aynı zamanda sanayileşme, modernleşme, ilerleme, büyüme ve yapısal değişim gibi kavramlarla birlikte de kullanılmaya başlanmıştır. Ekonomik kalkınma kavramı için mekânın ayrı bir öneminin olması bölgesel kalkınmanın temelini ve dolayısıyla yerel kalkınma anlayışının özünü oluşturmaktadır. Bölgesel kalkınmanın bir alt basamağını oluşturan yerel kalkınma; yerel alan, yerel halk ve yerel dinamiklerin etkisiyle ekonomik kalkınma üzerinde büyük bir role sahip olmaktadır. Yerel düzeyde yeni ekonomik kalkınma anlayışlarına sahip olmak ekonomik ve bölgesel kalkınma kavramlarına farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu adımla beraber yerel ekonomiler istihdam olanaklarının oluşturulması ve rekabet edilebilirlik seviyesinin

artırılması noktasında etkili bir güce sahip olmuştur (Zengin vd., 2014: 97-105).

1980'lerden itibaren küreselleşme faaliyetlerinin hız kazanması dünyada geleneksel kalkınma yaklaşımlarının etkisini yitirmesine neden olmuştur. Küreselleşme ile birlikte kalkınmanın yukarıdan aşağı değil, tersi yönde bir hareketle izlenmesi ve plânlanması gereken bir faaliyet olduğu belirtilmiştir. Yerel ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için öncelikli olarak yerel kaynakların tespit edilmesi, plânlanması ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Çünkü yerel potansiyelin varlığı, alt yapı hizmetlerinin yeterliliği ve o bölgenin yatırımcılara hazır hale getirilmesi yerel kalkınmanın etkinliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla üniversiteler, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, ticaret ve sanayi odaları, organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler ve kalkınma ajansları gibi aktif faaliyette bulunan ve yerel bölgeleri iyi tanımlayan kurumlara ve kuruluşlara ihtiyaç vardır (Yılmaz ve Çelik Efşan, 2019: 342-343).

Rekabetin hızla arttığı 21. yüzyılda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülke ekonomileri ulusal ve yerel çıkarları en iyi şekilde değerlendirebilmek amacıyla yerel anlamda kalkınma stratejileri oluşturmaktadır. Artık yerel ekonomiler ulusal ve bölgesel kalkınmanın itici gücü oluşturmaktadır. Dolayısıyla yerel unsurlar daha avantajlı bir pozisyona geçmiştir. Bu doğrultuda iller yerel kalkınmanın en üst ve geniş bir basamağı niteliğindedir. İl gelişme plânları ile kısa, orta ve uzun vadeli gelişime daha kolay tepki verecek genel eğilimlerin tespit edilmesi ve bölgesel/ulusal kalkınma stratejilerine daha uyumlu bir şekilde cevap verilerek o ilin mevcut ve gelişmesi muhtemel sektörlerin uzmanlaşması sağlanabilmektedir. Çünkü yerel ekonomik kalkınma yerel olmayı ve yereli de içine dahil etmeyi gerektiren bir plâni temsil etmektedir (Tunçsiper ve Yılmaz, 2009: 53).

Yerel ekonomik kalkınma yerel halkın kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda gelişmişlik düzeyinin artırılmasını amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu yönde yatırımcıyı özendirmek, yerel halkın bilgi ve beceri düzeylerini geliştirmek ve var olan bütün olanakları kalkınma amaçlı kullanmak yerel ekonomik kalkınmanın hızını artıran etkenlerdir. Bu noktada toplumdan bireye doğru bir yöneliş söz konusudur. Çünkü kalkınma öncelikli olarak toplumda başlayarak bireyde devam etmektedir. Yerel kalkınmayı hızlandıran bütün bu aktörlerin ortak bir paydada toplanmasıyla yapılacak olan projeler ve plânlara hızlı karar alma sürecine girmektedir (Atmaca ve Geylani, 2020: 259).

Yerel ekonomik kalkınma faaliyetleri belli başlı kurumlar aracılığıyla ve desteğiyle gerçekleştirilmektedir. Bilgi üreten, bilgi toplumunun oluşmasına yardımcı olan ve yerel ekonomik kalkınmaya destek olan üniversiteler bu kapsamda geniş roller üstlenmektedir. Üniversiteler bilgiyi arama, araştırma ve iletme konusunda bir işleve sahip olduğundan dolayı buldukları illerin sosyo ekonomik kalkınmasında kilit bir role sahiptir. Üniversitelerin

öğrenciler, işçiler ve diğer çalışanların üniversite faaliyetleri (seminer, kongre vb.) nedeniyle nüfus hareketleri oluşturma özelliği de bulunmaktadır. Yeni bilgilerin üretilmesini, bulunduğu ilin görüntüsünü ve kültürel ortamını yakından etkileyen üniversiteler o bölgenin gelişimini doğrudan etkilemektedir (Dündar, 2020: 314).

Beşeri sermayenin iyileştirilmesine katkıda bulunan üniversiteler bilginin topluma yayılmasını sağlamaktadır. Sosyal olanaklarının gelişmesine yardımcı olan bu kurum şehrin ticari faaliyetlerini de geliştirmektedir. Yani işletmelerin iş hacimlerini artırmaktadır. Bu zincirleme etkiyle gelişen ve canlılık kazandırılan o bölgeler yeni yatırımlara açık hale gelmektedir. Bu gelişme istihdam olanaklarını doğrudan etkilemektedir. Çok işleve sahip olan bu kurum ülke ekonomisi için de önemli bir yere sahiptir. Şehrin yaşam refahını yükseltmesi insanlar açısından tercih edilebilirliğini artırmaktadır. Üniversiteler her bakımdan gelişim ve değişimi içinde barındırması ve bulunduğu bölgeye birçok farklı özellikler katması bakımından yerel ekonomik kalkınmayı yakından ilgilendirmektedir. Yerel bölgelerde yaratıcı bir fikrin katma değere dönüşmesine ve bu kapsamda o bölgenin gelişmesine yardımcı olan üniversiteler, o bölgenin kalkınmasını sağlamaktadır.

Üniversite ile kazandırılan istihdam olanakları doğrudan bir gelir sağlamaktadır. Çalışanların gelirleri ile yapmış olduğu harcamalar bölgesel olarak bir çarpan etkisi yaratmaktadır. Dolayısıyla bu etki o bölgeye hizmet olarak dönmeyi zorunlu kılmaktadır. Örneğin; belediyeler şehirde daha kaliteli hizmetler sunmaya ve bu hizmetlerin koşullarını geliştirmeye yönelmektedir. Bilgi temelli bir kurum olması nedeniyle daha uzun vadeli etkileri de görülmektedir. Üniversite aracılığıyla personelin harcamalarındaki artış ile yerel gelir artmaktadır ve bu durum kısa vadeli etki olarak adlandırılmaktadır. Bilgi birikimi, teknik bilgi ya da vasıflı beşeri sermayenin oluşturulmasıyla ortaya çıkan yerel gelirin etkisi ise üniversitelerin uzun vadeli bir etkisini temsil etmektedir. Uzun vadeli etki bölgesel kalkınmaya çok yüksek bir katkı oranına sahiptir (Okay Toprak, 2012: 60-63).

Üniversiteler sosyal, siyasi, bilimsel ve fiziksel ortamlarla sürekli etkileşim halindedir. Dolayısıyla toplumun yerel ekonomik kalkınma faaliyetlerinde popülarlığı olan bir sosyoekonomik kurumu ifade etmektedir. OECD'nin hazırladığı bir rapora göre ülkeler sürekli olarak yatırım faaliyetlerini eğitimden yana kullanmıştır. Özellikle yükseköğrenimlere yapılan yatırımlar sayesinde sosyal ve ekonomik üstünlükler elde edilmiştir. Örneğin, OECD ülkelerinde harcanan her 1 Amerikan dolarının ekonomik büyümeye katkı sağladığı ifade edilmiştir. Yani bu yatırım sadece yükseköğrenim olanaklarından yararlanan kişiler için değil tüm topluma katkı sağlamaktadır. İnsanlara eğitim için ek süre veren ülkelerin ise zaman içerisinde ülkenin üretkenliğini artırdığı kanıtlanmıştır (Sevinç, 2014: 452-453).

Dünyanın başarılı ekonomilerine bakıldığında ülke temelinde üniversitelerin yer aldığı görülmektedir. Hatta bu konuda Oxford, Stanford ve Harvard Üniversitesi gibi daha birçok önemli ve kayda değer üniversiteler ön plâna çıkmaktadır. Bilimi merkeze alan, yeni icatlar ortaya koyan ve yeni firmaları destekleyen bu üniversitelerin bulunduğu coğrafyayı etkileme gücü ise en üst seviyededir. Öyledir ki her öğrenci bu üniversiteleri kazanmanın hayalini kurmaktadır. Bu üniversitelerin eğitimi ve o bölgenin refah düzeyi bir çekim mekanizması niteliğindedir.

Birçok insan, üniversiteleri sadece bir eğitim veya araştırma kurumu olarak tanımlamaktadır. Fakat bu geleneksel düşünce çoktan terkedilmiştir. Üniversiteler günümüzde bu işlevlerin çok ötesine geçerek toplumun refah düzeyini ve yaşam kalitesini ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda katkılarda bulunan yeni bir kurum niteliğine kavuşmuştur. Bu kurumların asıl önemi yüksek katma değerli faaliyetleri gerçekleştirmesi ve bunu bulunduğu bölgeye çekmesidir. Yani üniversiteler ileri teknoloji yenilikleri ve bilgi endüstrisini besleyen bilim insanları, araştırmacı, öğretmen, girişimci ve diğer yetenekli bireylerin yetişmesine imkân tanımaktadır. Başarılı bir bölgesel ekonominin gelişmesi kadar küresel ekonominin de sürükleyici gücünü ifade eden üniversitelerin temel fonksiyonları kısaca şunlardır; (Çetin, 2007: 219).

- Bölgesel bilgi ekonomisi ve toplumunun destekleyicisi olması.
- Ekonomik istikrarın önemli unsurunu oluşturması.
- Bunduğu bölgenin sosyal yaşamının temel gücünü nitelmesi.
- Kültürel kaynakların temelini oluşturması.
- Bölgenin uluslararası işbirliği ve dışa açılmasında etkili olması.
- Yenilikçi etkinliklerin temel kaynağı olması.

Sosyal ve ekolojik sürdürülebilirliğe katkıda bulunan üniversiteler, bölgeler arasında yakın iş birliği kurarak eğitim ve araştırma faaliyetlerini sürdürmektedir. Teknolojik, sosyal ve ekonomik gelişimi bölgeye sağlayan ve aktaran üniversiteler yenilikleri de beraberinde getirmektedir. Dahası, bölgede faaliyet gösteren işletmeler üniversiteler ile işbirliği yaparak bölgede nitelikli insan gücünün yetiştirilmesine katkıda bulunarak istihdam olanakları oluşturmaktadır. Bu nedenle üniversite, bilgi üretimindeki rekabet gücü ve bölgesel etkileşimi kolaylaştıran bir kültür oyuncusu niteliğindedir. Tüm bilgi yoğun sektörlerde bölgesel bağlantıları düzenli hale getiren üniversitelerin bu özelliği ise küresel etki alanına sahip olduğunu göstermektedir (Reichert, 2019: 13).

3. Akıllı Uzmanlaşma Kavramı ve Stratejileri

Akıllı uzmanlaşma, bir ülke veya bölge kaynaklarını birbirleriyle ilişkili olmayan çeşitli alanlara tahsis etmek yerine, mevcut yeteneklerini tamamlayıcı araştırma

alanlarına yatırım yapılması gerektiği ve böylece bölgeye daha faydalı olunabileceği fikri üzerine kuruludur. Bu nedenle, verimli bir yenilik stratejisi, bölgelerin sahip olduğu yeterliliklerle ilgili alanlarda araştırma faaliyetlerini teşvik ederek belirli bir bilimsel alanda bölgelerin uzmanlığını artırmayı hedeflemektedir (Abay, vd., 2021: 142).

Başka bir tanımlamaya göre ise akıllı uzmanlaşma, bir ülke veya bölgenin üstün olduğu veya gelecekte üstünlük sağlama potansiyeline sahip olduğu ekonomik faaliyet alanlarını ortaya çıkarabilen girişimci bir keşif sürecine dayanmaktadır (OECD, 2013).

2008 yılında bir grup akademik uzman tarafından ortaya atılan bu kavramın geliştirilmesinden kısa bir süre sonra Avrupa bölgesel kalkınma politikalarının temel unsuru haline gelmiştir. Bu kavram tekbiçimlilik veya tek kültürü savunan bir anlayış değildir. Aksine yeniliği ve yeni seçeneklerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Hatta ülkelerin/bölgelerin küresel krizden çıkışına yardımcı olan ve fırsat sunan bir anlayıştır. Bölgenin sahip olduğu olanakları değerlendirmesi, sorunları dikkate alması ve her türlü yeniliğe açık olması bu anlayışın kanıtı dayalı bir sistem olduğunu göstermektedir (Kumral ve Güçlü, 2015: 3-4).

Akıllı uzmanlaşma stratejilerinin belirlenmesine yönelik çok sayıda uzman ile çalışılarak bu stratejilerin nasıl geliştirileceği üzerine fikirler üretilmiştir. Üniversiteler ise özellikle eğitim, araştırma ve bilgi birikimi, bölgesel ve sosyal gelişim gibi üç ayrı amacın gerçekleştirilmesinde aktif rol oynamaktadır. Akıllı uzmanlaşma faaliyetlerinde, kanıtı dayalı stratejilere ihtiyaç duyulduğu için burada üniversiteler bölgesel ihtiyaçları ve fırsatları bağımsız bir bakış açısıyla analiz edebilme rolünü üstlenmektedir.

Şekil 1: Akıllı Uzmanlaşma Stratejilerinin Temel Unsurları
Kaynak: (Kumral ve Güçlü, 2015: 5).

Şekil 1'de akıllı uzmanlaşma stratejilerinin temel yapı taşları gösterilmektedir. Bu bağlamda kendini keşfetme süreci ya da girişim keşif süreci olarak adlandırılan unsur, akıllı uzmanlaşma stratejilerinin uygulanması için bölgede ne yapılması gerektiğine karar verilmesini ifade etmektedir. Öncelikli faaliyetlerin belirlenmesi süreci, o bölgenin ön plâna çıkması için yapılması gereken yenilikleri kapsamaktadır. Bölgenin yapısal olarak gelişmesini hedeflemektedir. Modernizasyon etkeni bu

süreçte ön plânda yer almaktadır. Uzmanlaşmış çeşitlilik, seçilmiş alanlara yönelik bir çeşitliliği ifade etmektedir. Keşiflere açık ve karşılaştırmalı üstünlük sağlayabilecek konular yer almaktadır. Değerlendirme ve izleme ise; ispat ve akla dayalı bir sistemi ifade etmektedir. Yani başarılı ve başarısız kavramlarına net bir şekilde yer verilmektedir. Akıllı uzmanlaşmanın net bir şekilde ölçülebilir olmasını amaçlamaktadır.

Bölge ekonomisi kaynaklarının en verimli şekilde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan akıllı uzmanlaşma stratejisi, sürdürülebilir kalkınma açısından önem taşımaktadır. Çünkü bu kavramın ortaya çıkma sebebi; bölgenin taşıdığı özelliklere ve kaynaklara uygun olmayan ve taklitçi esasına dayanan kalkınma stratejilerinin başarısızlıkla sonuçlanmasıdır. Dolayısıyla istenilen düzeyde kalkınma hedeflerine ulaşamamaktadır. Bölgesel gelişmişlik farkının minimuma indirilmesi, istihdam olanakları ve ulusal/uluslararası rekabetçilik imkânının tanınması akıllı uzmanlaşma stratejilerini gündeme getirmiştir (Kutgi ve Işık Maden, 2018: 143).

Kalkınma, çevreci bir taban ile bütünleşmediği takdirde refah seviyesinin artması sağlanamaz. Doğal zenginliklerin korunması ve doğal kaynaklardan elde edilen faydaların artırılması gerekmektedir. Bu noktada önemli bir kavram olarak karşımıza çıkan sürdürülebilir kalkınma, insan ve doğa arasında bir dengenin kurulması gerektiği prensibine dayanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma sosyal, çevresel, ekonomik, kültürel ve mekânsal boyutları olan bir terimdir. Doğal kaynaklar kapsamında çevresel dengeyi ifade eden bu terim, mevcut kaynakların rasyonel bir şekilde kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Doğanın tüketilmeden ve doğaya zarar verilmeden kullanılması sonucu ortaya çıkan bir kalkınma çeşididir. Bu anlayış, doğal sermayenin kullanılması hususunda önemli bir tasarruf yapılmasını sağlamaktadır. Yani sürdürülebilir kalkınma, çevreci dünya görüşünün ekonomik kalkınmacı bir anlayış ile birleşmesinden oluşmaktadır (Tutar, 2011: 3-9). Birleşmiş Milletler (BM), sürdürülebilir kalkınma için 'gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama imkânının ellerinden alınmadan; günümüz neslin ihtiyaçlarının karşılanabildiği gelişme süreci' olarak bir tanımlama yapmıştır (United Nations, 1987). Yani yenilenebilir kaynaklara yönelmenin sağlanması ve bu alanlara yatırım yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Çevresel bozulmaların hızla arttığı bu dönemde bölgelerin sürdürülebilir, akıllı ve yenilik temelli fikirler üzerinde durması gerekmektedir.

Yerel ekonomik kalkınma ajanslarının akıllı uzmanlaşma konusunda başarıya ulaşabilmesi sağlandıysa da aynı stratejinin başka bölgelere uygulanması projenin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur. Kısıtlı kaynaklara sahip olan bölgeler bu başarısızlıkları gidermek amacıyla akıllı uzmanlaşma süreçlerini hızlandırmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda mesleki eğitim önem arz etmektedir. Araştırmacı ve yenilikçiliğe dayalı bir anlayışın benimsenmesi için nitelikli bir işgücüne ihtiyaç vardır. Sektördeki gelişmeleri yakından takip eden,

teknolojiye uyum sağlayabilen ve çağın gereklerine uygun bilgiye, beceriye ve özgüvene sahip olan nitelikli insan yetiştirmek eğitim ile mümkündür (Karasungur, 2018: 18-19).

2014-2020 döneminde ortaya çıkan akıllı uzmanlaşma, Avrupa bölgesel kalkınma projelerinin merkezinde yer almaktadır. Bu projelerde ele alınan bölgenin üstünlüğü ve potansiyel alanlarının tespit edilmesi ile kamu-üniversite-özel sektör-sivil toplum arasında ortak bir görünüm oluşturulmaktadır. Bu görünüm bölgesel kalkınma stratejilerinin sanayi, eğitim ve yenileşme politikalarıyla bir bütün halinde hareket edilmesini sağlamaktadır. Sınırlı sayıda ve belli temalara odaklanan akıllı uzmanlaşma, girişimcinin keşif odaklı olmasını teşvik etmektedir. Yenilikçi bir ekonominin ortaya çıkmasını hızlandıran akıllı uzmanlaşma katma değerli üretim yaklaşımını desteklemektedir (Dalgıç, 2018: 14-15).

Avrupa ülkelerinde yoğunlukla uygulanan ve Türkiye'de de yeni yeni uygulanmaya başlanan akıllı uzmanlaşma faaliyetlerinde üniversitelere güzel bir sorumluluk düşmektedir. Çünkü donanımlı bir insan yetiştirmek için öncelikli olarak bireyin alanı ile ilgili detaylı bir bilgiye sahip olması gerekmektedir. Üniversiteler bireyleri sadece meslek sahibi değil ayrıca özgüvenli, stratejik, donanımlı, kararlı ve yenilikçi bireylerin oluşmasını da sağlamaktadır. Ancak bu özelliklere sahip olan bireyler akıllı uzmanlaşma çalışmalarına yön verebilmekte ve proje üretebilmektedir.

4. Yükseköğretim Kurulu Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi

Ülkeler küreselleşen yeni dünya düzeninde bilim ve teknolojik faaliyetlere ağırlık vermeye başlamıştır. Küresel rekabet sisteminde üstün olmaya çalışan her ülke bilgi odaklı çalışmalara ağırlık vermektedir. Bu bağlamda ülkeler ar-ge faaliyetlerine daha çok bütçe ayırmaya başlamıştır. Araştırma olanakları yetersiz olan ülkeler ise dışa bağımlı şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir. Dolayısıyla yeni teknolojiler, bilgiler ve üretim yöntemlerinin dışında kalmaktadır.

Bütün ülkeler dünyanın en iyi üniversitelerini oluşturmak için bir yarış halindedir. Dünya bilim sahnesinin ön plânında yer alan bir üniversiteye sahip olmak her ülkenin hayalini oluşturmaktadır. Bu bağlamdan hareketle İrlanda'da Uluslararası Üniversiteler Birliği (IAU), Yükseköğretim Kurumsal İdaresinde OECD Programları (IMHE), İrlanda Üniversiteler Birliği (IUA), Dublin Teknoloji Enstitüsü (DIT) 21. Yüzyılda Yükseköğretim Misyonların Çeşitliliği (Higher Education in the 21th Century-Diversity of Missions) adlı bir konferans gerçekleştirilmiştir. Bu konferansın dikkat çekici yanı ise; üniversitelerin kamu, özel, teknolojik, mesleki ve çevrimiçi eğitim gibi çeşitlerinin ortaya çıktığı ve artık tek tip üniversitelerden bahsedilemeyeceği vurgulanmıştır (YÖK, 2020). Konferansta üniversitelerin yapılanma dönemine girmesi, tematik alanlar belirlemesi, akıllı uzmanlaşma kavramını ön plâna çıkarması, ar-ge faaliyetlerini ve bilgiyi temele alması gerektiği sonucuna

ulaşmıştır. Üniversitenin iyi değil mükemmele ulaşması gerekliliği bu projenin temel sloganı olmuştur. Hatta üniversitelerin yerleşkesi bile bu projenin dikkat ettiği konular arasına girmiştir. Çünkü yerleşke, üniversitelerin altyapı olanaklarının iyileştirilmesi ve kaliteli bir ar-ge hizmetinin sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Bu çerçevede YÖK 2016 yılında 'Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi' adlı projeyi hayata geçirmiştir. Bu olumlu adım üniversitelerin eğitim-öğretim konuları hariç birbirinin aynısının olmaması, çeşitli tematik alanların belirlenmesi ve farklı amaçlarla bunu güçlendirmek gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla üniversitelerin bölgesel kalkınma kapsamında en önemli yardımcı kurum olduğu ve bu doğrultuda yeniliklerin ortaya çıkabileceği kararına varılmıştır. 2015 yılında ilgili bakanlıklar ve kurum (Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK) ile görüşülmüştür. Bu çalışma ile 2016 yılında 5, 2018 ve 2020 yıllarında 5'er ve 2021 yılında 7 olmak üzere toplam 22 üniversite bu projeye dahil edilmiştir.

Yükseköğretim Kalite Kurulu tarafından, bu projede yer alan üniversiteler için bir rapor istenilmiştir. Bu raporda dört ana başlık belirlenmiş ve bu başlıklar üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Başlıklar şunlardır; (YÖKAK, 2017a).

- Bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması çerçevesinde misyon, vizyon ve farkındalık,
- Bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması çerçevesinde araştırma ve geliştirme,
- Bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması çerçevesinde eğitim ve öğretim,
- Bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması çerçevesinde yönetim.

Öncelikle misyon, vizyon ve farkındalık konu başlığında üniversitelerin gelecek konumu, bakış açısı ve kendini tam olarak nasıl tanımladığı yer almaktadır. Araştırma ve geliştirme kapsamında alt yapı olanakları, yerleşke ve potansiyel kaynaklarının etkin kullanımını incelemektedir. Eğitim ve öğretim, üniversitelerin odaklandığı tematik alanlar üzerine eğitim faaliyetlerinin yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Son olarak yönetim konu başlığında bölgede var olan kalkınma ajansları ve diğer kamu kuruluşları ile birlikte hareket edilmesini kapsamaktadır.

Şekil 2: Bölgesel Kalkınma Odaklı Üniversite Modeline İlişkin Şematik Gösterim
Kaynak: (Ekinci, 2018: 21).

Şekil 2'de bölgesel kalkınma odaklı üniversitelerin ana faaliyetleri alt başlıklar halinde gösterilmiştir. Bu anlayış doğrultusunda çalışmalarına devam eden üniversiteler kendi yapısına uygun alt başlıklar da oluşturmaktadır. Mevcut yapının geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi ile üniversiteler çeşitli alanlar ve konularla çalışma imkânına sahip olmuştur. Özellikle saha çalışmaları ve araştırmaları üniversitelerin odak noktasını oluşturan bir kriter olma özelliği taşımaktadır. Saha çalışmaları bölgelere ait çeşitli bilgilerin elde edilmesini ve bölgenin potansiyelini ölçme gibi bir niteliğe sahiptir. Proje için YÖK tarafından kurum içi ve dışından görüşler alınmak üzere bir komisyon kurulmuştur. İlk değerlendirmelere göre üç aşamalı bir karar verme sistemi belirlenmiştir.

Tablo 1: Proje İnk 3 Aşamalı Ölçüt Başlıkları ve Detayları

Aşama	Bölgenin	* İlerdeki
1.	Halihtazırdaki Durumuna Yönelik Değişkenler	Toplam Nüfusun Değişme Eğilimi * Üniversitenin Bulunduğu Şehirde Kişi Başına Gayrisafi Yurtiçi Hasılabın Değişim Oranı
2.	Üniversitenin Halihtazırdaki Durumuna Yönelik Değişkenler	* Üniversitelerin Akademik Teşviklere Katılım Payları ve Teşvik Puanları * Üniversitede Faaliyete Geçen Merkezler * Kurum İç Ölçümleme Raporu
3.	Üniversite-Bölge İlişkisini Ölçmeye Yönelik Değişkenler	* Şehirdeki Nüfusun Üniversiteye Erişimi / Yararlanma Düzeyi * Mezun Bireylerin Yüksek Öğretimde Bulunduğu Şehirde Yaşama Tercihi * Yüksek Öğretimin İmkân Sağladığı

Girişimcilik / İşbirliği Faaliyetleri
* Üniversitenin Kalkınma Ajansı Destek Programlarından Yararlanarak Aldığı Bölgesel Çalışma Sayısı
* Üniversitenin Kuruluşundan Bu Yana Şehirde Açılan / Kapanan İş Yeri Sayısı

Kaynak: (YÖK, 2020).

Tablo 1'de YÖK'ün üniversitelere yönelik hazırlanmış olduğu değerlendirme ölçütleri görülmektedir. Bu kapsamda projeye dahil edilecek üniversitelerin ilk olarak bu üç adet aşamayı geçmesi gerekmektedir. Ölçütler üniversiteyi ve bölgeyi cazibe merkezi haline getirme paydasında toplanmaktadır. Bu çerçevede projenin öncelikli olarak 5 pilot üniversitede başlatılmasına karar verilmiştir. 2016'da belirlenen pilot üniversitelere gerekli ziyaretler yapılarak yerinde bir gözlem gerçekleştirilmiştir. Bu üniversitelere Kalkınma Bakanlığı tarafından gerekli bütçe aktarımı yapılmıştır.

Tablo 2: Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Programı Kapsamına Dahil Edilen Üniversiteler ve Odaklandığı Konular

2016 Yılı	
Bingöl Üniversitesi	Tarım ve Havza Bazlı Kalkınma
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Tarım ve Hayvancılıkta Farklılaşarak Bütünleşik Kalkınma Modeli
Düzce Üniversitesi	Çevre ve Sağlık
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Tarım ve Jeotermal
Uşak Üniversitesi	Deri, Tekstil ve Seramik
2018 Yılı	
Aksaray Üniversitesi	Spor ve Sağlık
Kastamonu Üniversitesi	Ormancılık ve Tabiat Turizmi
Muş Alparslan Üniversitesi	Hayvancılık
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Çay
Siirt Üniversitesi	Tarım ve Hayvancılık
2020 Yılı	
Artvin Çoruh Üniversitesi	Tıbbi-Aromatik Bitkiler
Bartın Üniversitesi	Akıllı Lojistik ve Bütünleşik Bölge Uygulamaları
Hitit Üniversitesi	Makine Ve İmalat Teknolojileri
Kırklareli Üniversitesi	Gıda
Yozgat Bozok Üniversitesi	Endüstriyel Kenevir
2021 Yılı	
Giresun Üniversitesi	Fındık
Iğdır Üniversitesi	Katma Değeri Yüksek Tarımsal Ürünler
Munzur Üniversitesi	Stratejik Hammaddeler ve İleri Teknoloji Uygulamaları
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Doğal ve Kültürel Miras Turizmi

Batman Üniversitesi	Enerji
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	Hassas Tarım ve Yenilikçi İşletme Teknolojileri
Gümüşhane Üniversitesi	Madencilik

Kaynak: (YÖK, 2021a).

Tablo 2'de bölgesel kalkınma odaklı üniversiteler listelenmiştir. Seçilen bu üniversiteler eğitim-öğretim faaliyetlerinin yanı sıra bulunduğu bölgeye zirai, ekonomik, ticari ve sosyal olarak katkı sunması beklenilmektedir. Bu kapsamda üniversitelerin tematik alanları belirlenerek bu konularda kaliteli bilginin üretilmesi amaçlanmaktadır. Bölgesel gelişmeye odaklı bu proje yerel ekonomik gelişmeler ve değişimleri de beraberinde getirmektedir. İhtisas alanı ile birlikte bölgelerin sahip olduğu doğal enerji kaynakları verimli bir şekilde kullanılarak bölgeye yeni bir değer katılması söz konusu olacaktır. Bölgelerin tarihi ve kültürel yönünün tanıtılması ve bu doğrultuda teknik araştırmaların yapılması ile bölge ekonomisine katkı sunulması da amaçlanmaktadır. Bu konuda akıllı uzmanlaşmanın sağlanması ile birlikte bölgenin canlandırılması gerçekleştirilecektir. Bu proje ile birlikte üniversitelerin birbirine benzemesi engellenerek çeşitli potansiyellerin katma değerli ürünler haline getirilmesi sağlanacaktır. Bu çerçevede üniversitelerin o bölgedeki ziraat, sanayi ve ticaret odaları, kalkınma ajansları ve ilgili kamu ve sivil kuruluşlar ile birlik içinde olmaları gerekmektedir.

Verimlilik, kamu açısından önemli bir kavramı ifade etmektedir. Bölgeler arasında verimlilik farklılıkları uygulamalar veya projeler hakkında net bilgiler sunmaktadır. Hükümetler ve kamu kuruluşları verimliliğin sağlanması için sürekli yeniliklere açık hale gelmektedir. Bu bağlamda bu projelerin ortaya çıkarılmasındaki temel düşünce verimlilik ve bölgesel kalkınma üzerine bir amaç ve görünüm oluşturulmasıdır. Türkiye, 2018 yılından bu yana birçok kategoride 42 göstergeden oluşan ve bunlardan biri 'topluma katkı ve sorumluluk' konu başlığında yer alan 'Üniversite İzleme ve Değerlendirme Raporları' yayınlamaktadır (Günay, 2021: 169). Bu raporlar, üniversitelerin eğitim-öğretim, ar-ge, proje, yayın, uluslararasılaşma, topluma hizmet ve sosyal sorumluluk alanlarına yönelik bilgileri içermektedir (YÖK, 2021b). Son yıllarda üniversitelerin başka bir görev alanının ortaya çıkmasını sağlayan YÖK'ün bu projesi sosyal sorumluluğu artırmaktadır. Üniversite-bölge arasında ilişkiyi artırması ve belirli alanlarda uzmanlaşmanın yaşanması yerel ekonomik faydasını göstermektedir. Bu bağlamda bu üniversitelere ek bütçe ayrılmaktadır. Gerekli alt yapının oluşturulması ve faaliyetlerin aksamadan devamlılığı bu projenin ek bir bütçe ile desteklenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

En temel düzeyde üniversiteler, geniş bir meslek yelpazesine sahiptir. Kentlerin oluşmasına, kültür hayatına ve istihdam olanaklarına katkısı ile yerel ekonomiler için kalkınma anahtarı olmaktadır. Bu nedenle bir üniversiteye yapılacak olan bölgesel altyapı yatırımları temel ar-ge faaliyeti için büyük önem taşımaktadır. Üniversitelerin

bölgesel kalkınma sürecinde proaktif bir rol üstlenmesi ise etki alanını göstermektedir. Yani pasif bir role sahip olmaması etki alanının bütünlük bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamaktadır (European Union, 2011: 1).

Üniversiteler bu projelerle eğitim ve araştırma faaliyetlerini gerçekleştirirken bilgi ve iş faaliyetlerinin katma değere dönüştürülmesini ve nitelikli beşeri sermayenin ortaya çıkışını hızlandırmaktadır. Bu amaç doğrultusunda teknoloji ofisleri, endüstri ile doğrudan iletişim, bilim parkları ve kuluçka merkezlerinin oluşması sağlanmaktadır (Geenhuizen, 2003: 2). Bölgesel ekonomik açıdan üniversitelerin gelişmesini sağlayan bu proje, insan sermayesinin oluşturulmasına, geliştirilmesine ve teknik bilgilerin kolaylaştırılmasına zemin hazırlamıştır.

4.1. 2016 Yılından İtibaren Projeye Dahil Edilen Üniversiteler ve Yapılan Uygulamalar

Bingöl Üniversitesi; ‘Tarım ve Havza Bazlı Kalkınma’ adlı tematik alan kapsamında arıcılık ve arı ürünleri, katma değeri yüksek olan bitkilerin tespit edilmesi, havza bazlı ürünlerin çeşitlendirilmesi, keçicilik ve keçi ürünlerinin çeşitlendirilmesi amaçlanmaktadır. Pilot Üniversite Koordinasyon Merkezi tarafından değerlendirilmesi tamamlanan Çotla Bal Havzasının Oluşturulması projesi başlatılmıştır. Buradaki balın kaliteli olması ise yaylada yetişen bitkilerden kaynaklanmaktadır. Modern arıcılık faaliyetlerine de teşvik eden bu proje ile Bingöl balının bilimsel değerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır (www.bingol.edu.tr).

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi; ‘Tarım ve Hayvancılık Alanında Farklılaşarak Bütünlük Kalkınma Modeli’ adlı tematik alan kapsamında hayvan yetiştiriciliği, hayvan sağlığı, üretim yönetimi ve maliyet gibi çeşitli konularda çalışmalar yürütülmektedir (YÖKAK, 2017b). Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı güdümlü Süt Teknolojileri Araştırma ve Geliştirme Merkezi Projesi 2018 yılında başlatıldı. Genetik İslah Projesi kapsamında verimi yüksek hayvan ıslahının gerçekleştirilmesi amacıyla işletme bünyesinde Embriyo Üretim Merkezi kurulmuştur. Hayvancılığa Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi adlı proje ile kurumsal kapasitenin artırılması, pazarlama, üretim ve ar-ge gibi çeşitli konular hakkında danışmanlık hizmetlerinin verilmesi plânlanmaktadır (YÖK, 2021a). Hayvancılık faaliyetlerinin ve gelirlerinin zayıfladığı günümüz ekonomisinde bu projeler ile hem tarım hem de hayvancılık sektöründe birtakım iyileştirmeler amaçlanmıştır. Özellikle genç girişimcilerin bu alanda daha fazla projeler üretmesi ve modern tarımsal aletlerin kullanılması hususunda iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Düzce Üniversitesi; Üniversite ‘Çevre ve Sağlık’ konu başlıklı tematik alan kapsamında Tarımsal Atıkların Endüstriye Geri Kazanımı Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulama ve Araştırma Merkezi (GTT) kurulmuştur. GTT merkezinde akupunktur, ozon ve hipnoz tedavisi gibi 9 farklı türde

uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Düzce ilinde daha önce hiç yetiştirilmeyen 27 tür tıbbi ve aromatik bitki yaklaşık 200 dekada denenmiş ve toplam 13 türde başarılı olunmuştur (YÖK, 2021a).

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi; ‘Tarım ve Jeotermal’ adlı tematik alan kapsamında Jeotermal Kaynaklı Rehabilitasyon Merkezi Projesi uygulanmaya başlanılmıştır. Amaç; Kırşehir ilinin sahip olduğu jeotermal su kaynaklarının yüksek teknolojik donanımla birleşmesini sağlayarak Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Uygulamaları ile Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları kapsamında iyi bir tedavi modeli oluşturmaktır. Ceviz Odaklı Kalkınma ve Gelişim Projesi ise Kaman cevizinin oluşan marka değerinin devamlılığını sağlamayı ve verimliliğini artırmayı amaçlamaktadır. Termal Seralarda Kümelenme Projesi kapsamında jeotermal kaynakların tarım sektöründe değerlendirilmesi dikkat çekmektedir. Kaba Yem Üretim Projesi ve termal kaynağın değerlendirilmesine yönelik çeşitli projeler de yürütülmektedir (YÖK, 2021a).

Uşak Üniversitesi; ‘Deri, Tekstil ve Seramik’ konu başlıklı tematik alan kapsamında, Yüksek Mukavemetli ve Hafif Ara Dolgulu Kumaş Kompozitler İçin En Uygun Hibrit İplik Tasarımlarının Geliştirilmesi, Oturma Davranışlarının İncelenmesine Yönelik Akıllı Koltuk Kılıfı Tasarımı, Düşük Maliyetli İplik Düzgünsüzlük Test Cihazı Tasarımı ve Seramik Kaplama Endüstrisine Yönelik Dijital Tasarım ve Prototip Geliştirme projeleri kabul edilmiştir. Projelerin yöresel değerlerin ortaya çıkarılmasında aktif rol oynayacağı belirtilmiştir (YÖK, 2021a).

Aksaray Üniversitesi; ‘Spor ve Sağlık’ konu başlıklı tematik alan kapsamında, Okçuluk Sporunda Kullanılan Olimpik Yay Geliştirilmesi, İmalatı, Sertifikasyonu ve Pazarlama Projesi, Aksaray İli Akıllı Bisiklet Yollarının Geliştirilmesi Projesi ve Engelli Kütüphanesi Projesi kabul edilmiştir. Hasan Dağı’nda Türkiye’de ilk defa düzenlenen Dünya Kupası Yamaç Paraşütü Test Şampiyonası üniversite işbirliği ile düzenlenmiştir (YÖK, 2020). Bu proje ile Hasan Dağı’nın turistik yönünün tanıtılması ve bölge halkının bu değeri fark etmesi sağlanmıştır. İç Anadolu’da yer alan bu değerler aracılığıyla bölge ekonomisinin canlanması kolaylaştırılmıştır.

Kastamonu Üniversitesi; ‘Ormancılık ve Tabiat Turizmi’ konu başlıklı tematik alan kapsamında Odun Dışı Orman Ürünlerinden Tıbbi Aromatik ve Yabani Meyveli Orman Türlerinin Ekonomiye Kazandırılması adlı çalışma kabul edilmiştir. Bu çerçevede bin çiftçiye ek gelir temini kapsamında, bin köye bin tıbbi aromatik bitki bahçesi kurulmasına karar verilmiştir. Kastamonu Tabiat Turizmi Kampları Projesi ve Model Bal Ormanı Projesi kabul edilmiş, Ormancılık ve Tabiat Turizmi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü kurulmuştur (YÖK, 2020). Bu kapsamda üretilen projeler ile hem ormancılık faaliyetleri hem de

katma değere sahip bitkiler ile bölgesel rekabet gücü elde edilmeye çalışılmaktadır.

Muş Alparslan Üniversitesi; 'Hayvancılık' konu başlıklı tematik alan kapsamında Muş ilinde çeşitli köylere soğutma alt yapılı süt toplama merkezi kurulmuştur. Muş Agropark Projesi ile Muş Ovasının mevcut kapasitesinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Üniversite bünyesinde kovan ve bal üretimi gerçekleştirilmeye başlanmıştır. II. Türkiye Kaz Yetiştiriciliği Çalıştayı ve Kaz Günü Etkinliği gerçekleştirilerek hayvancılık sektörüne farkındalık yaratılması sağlanmıştır (YÖK, 2020).

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi; 'Çay' konu başlıklı tematik alan kapsamında Çay İhtisas Koordinatörlüğünü kurmuştur. Çay Bitkisi Gen Havuzunun Oluşturulması ve Ticari Çay Çeşit Adaylarının Belirlenmesi adlı çalışma ile siyah, beyaz, yeşil ve oolong çay (Çin çayı) çeşitlerinin veriminin artırılması hedeflenmektedir. Organik Gübrelerin Çay Bitkisinde Verim ve Tıbbi Öneme Sahip Parametreler Üzerinde Etkisinin Araştırılması projesi ile bilinçsiz gübre kullanımı, çevre kirliliği ve çay kalitesi gibi konulara dikkat çekerek organik çay anlayışının benimsenmesi sağlanacaktır (YÖK, 2020).

Siirt Üniversitesi; 'Tarım ve Hayvancılık' konu başlıklı tematik alan kapsamında Tarım ve Hayvancılık İhtisaslaşma Koordinasyon Merkezi kurulmuş ve çalışmalara başlanmıştır. Veteriner Fakültesi Eğitim Alt Yapısının Güçlendirilmesi projesi kabul edilmiştir. Bu çerçevede hayvan sağlığına vurgu yapılmıştır. Uluslararası Siirt Fıstığı Çalıştayı düzenlenmiş ve Tarım ve Kırsal Kalkınma Kongresi gerçekleştirilmiştir. Tıbbi ve Aromatik Bitki Üretimi ve Dijital Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği Danışmanlığı gibi projelerinin ise çağrıya çıkılması konusunda onay alınmıştır (YÖK, 2020).

Artvin Çoruh Üniversitesi; 'Tıbbi-Aromatik Bitkiler' konu başlıklı tematik alan kapsamında Tıbbi-Aromatik Bitkiler İhtisaslaşma Koordinatörlüğü kurulmuştur. Ali Nihat Gökyiğit Botanik Bahçesi Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulmuş ve botanik bahçe içerisinde tıbbi ve aromatik bitkiler üzerine ar-ge faaliyetleri yapılmak üzere çalışmalara başlanmıştır. Tıbbi-Aromatik Bitkiler ve Bitki Gen Kaynakları Araştırma Laboratuvarı ise 2020 yılında faaliyete geçmiştir (www.artvin.edu.tr).

Bartın Üniversitesi; 'Akıllı Lojistik ve Bütünleşik Bölge Uygulamaları' konu başlıklı tematik alan kapsamında Türkiye'nin ilk Mega Sanayi Bölgesi olan Filyos Vadisi Projesi kabul edilmiştir. Bu bağlamda artan dış ticaretin karşılanması, yeni taşımacılık koridorlarının oluşturulması, ulusal ve uluslararası taşımacılığın geliştirilmesi amaçlanmaktadır (www.filyosvadisi.com).

Hitit Üniversitesi; 'Makine ve İmalat Teknolojileri' konu başlıklı tematik alan kapsamında kamu-üniversite-sanayi işbirliği ile orta-yüksek ve yüksek teknolojiye geçiş ve yenilik, iletişim teknolojileri ve dijital dönüşüm, girişimcilik, finansal ve insan kaynaklarının etkin

kullanımı olmak üzere dört farklı konu başlığı belirlenmiştir. Yenilik ve ileri teknoloji çerçevesinde şekillenecek olan bu başlıklara ek olarak öncelikli alan belirlenmesi de yapılmıştır. Bunlar; savunma, sağlık ve gıda teknolojileridir (www.hitit.edu.tr).

Kırklareli Üniversitesi; 'Gıda' konu başlıklı tematik alan kapsamında Gıda Ar-Ge, Girişimcilik ve İnovasyon Merkezi kurulmasına yönelik bir karar verilmiştir. Bu çerçevede Geleneksel ve Fonksiyonel Süt Ürünleri Geliştirilmesi, Modern Gıda Ambalajlama Teknolojileri, Bölgesel Gıda Yan Ürünleri ve Atıkların Değerlendirilmesi, Yerel Ürünlerimizin Tanıtılması ve Gıdanın Dijital Dönüşümü konu başlıkları çerçevesinde Kırklareli ilinin bölgesel kalkınma hedeflerine katkılar sunması beklenilmektedir (YÖK, 2020).

Yozgat Bozok Üniversitesi; 'Endüstriyel Kenevir' konu başlıklı tematik alan kapsamında Kenevir Araştırmaları Koordinatörlüğü kurulmuştur. Bu kapsamda üniversiteye Kenevir Araştırmaları Enstitüsü kurulmuştur. 2020 yılında yapılan Kenevir Çalıştayı Sürdürülebilir Biyomalzeme ve Biyoenerji İçin: Endüstriyel Kenevir adlı proje tanıtılmıştır. Bu doğrultuda batarya yapımı, biyoenerji ve kenevir esaslı ilaç hammaddesinin üretimi konu başlıklarına ağırlık verileceği açıklanmıştır (kenevirenstitusu.bozok.edu.tr).

2021 yılında seçilen Giresun Üniversitesi, Iğdır Üniversitesi, Munzur Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Batman Üniversitesi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi'nin bu proje kapsamında belirlenen tematik alana yönelik yenilik ve ar-ge çalışmaları ise devam etmektedir.

4.2. GZFT (SWOT) Analizi

Yerel ekonomik kalkınma, yerel kaynakların akıllı uzmanlaşma kapsamında verimli kullanılmasını sağlamaktadır. Türkiye, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının yaşandığı bir ülkedir. Bu nedenle bölgeler arasında dengesizliklerin giderilmesi ve kaynakların yeniden dağıtılması gerekmektedir. Doğa ve yerel kalkınma arasında bir bağ kurmayı başaran akıllı uzmanlaşma faaliyetleri o bölgenin özellikli yapısını ortaya koymakla birlikte bölge potansiyelinin ortaya çıkışına katkı sağlamaktadır. Fakat yerel ekonomik kalkınma plânlarında yaşanan gelişmeler ve değişimler bu alanda yaşanan veya yaşanabilecek herhangi bir güçlü/zayıf yönler veya fırsatlar/tehditler (GZFT-SWOT Analizi) yerel ekonomik kalkınma ve akıllı uzmanlaşma stratejilerinin her yönüyle değerlendirilmesini sağlayan unsurlardır. Bu doğrultuda Türkiye'nin yerel ekonomik kalkınma kapsamında akıllı uzmanlaşma faaliyetlerine yönelik üniversitelerde karşılaşılabilecek veya karşılanan bazı yönler Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3: GZFT (SWOT) Analizi

Güçlü/Zayıf Yönler	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Teknoloji ve bölgesel yenilik odaklı stratejiler belirlemesi	Test ve araştırma altyapı eksikliği
Yeni ve potansiyel alanlar	Üniversitelerde akıllı uzmanlaşma alanlarına yönelik bilgi merkezlerinin eksikliği
Sürdürülebilir odaklı	Ar-Ge ve yenilik kümelerinin yetersizliği
Rekabet üstünlüğü	Girişimci ve yenilikçi üniversite sayısının az olması
Katma değer yaratması	Organize sanayi bölgelerinin az olması
Karşılaştırmalı üstünlük anlayışına dayanması	Bölgesel teknoloji transfer ofislerinin olmaması
Bilgi yoğun alanlara odaklanması	Bölge üniversitelerinin yeterli projeler üretmemesi
Uzman gruplar tarafından yönetilmesi	Yönderlik hizmetinin bulunmaması
Girişimci keşif sürecine sahip olması	
Kanıt tabanlı	
Ekonomik dönüşümü desteklemesi	
Fırsatlar/Tehditler	
Fırsatlar	Tehditler
Bölgesel gelişmişlik düzey farklılıklarını azaltması	Çevreci alanlarda uygulanmasının zor olması
İstihdam ve refah seviyesini artırması	İktisadi olarak zayıf bölgelerde akıllı uzmanlaşma stratejilerinin uygulanması noktasında zorluklar yaşaması
Bölgenin yenilik odaklı faaliyetlerinde uzmanlaşmasını sağlaması	Akıllı uzmanlaşma politikalarının ve stratejilerinin yetersizliği
Kamu, özel ve üniversite işbirliği ile yatırım harcamalarına yön vermesi	Bölge varlıklarının gerektiği kadar analiz edilmemesi
Ekonomik revizyon oluşturması	
Akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme sağlaması	
Ekoloji ve kalkınma arasında denge kurması	
Üniversitelerin yenilik temelli anlayış çerçevesinde bilim insanları yetiştirmesi	
Beşeri sermaye, fikirler, akademik ve araştırma işbirliği sağlaması	
Kaynak israfını önlemesi	
Bölgenin geleceğine yönelik bir görünüm oluşturması	

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Bölgelerin potansiyel ve üstünlüklerini daha iyi kullanma imkânı veren akıllı uzmanlaşma stratejileri, kamu-üniversite-özel sektör-sivil toplum birlikteliğini vurgulamaktadır. Paydaşların bölgenin gelişimine yönelik ortak bir görünüm oluşturması kapsamında yerel ekonomik kalkınma politikaları belirlenmektedir. Bölgelerin kendi dinamikleri ile rekabet gücünün ortaya çıkarılması amacını taşıyan akıllı uzmanlaşma faaliyetleri Türkiye’de YÖK’ün başlattığı proje dahilinde üniversiteler aracılığıyla yürütülmektedir. Ar-Ge ve yenilik odaklı bir yerel kalkınma anlayışı temeline dayanan akıllı uzmanlaşma stratejileri, üniversitelerin araştırma ve girişimcilik alanında çağın gereklerine uygun bir şekilde nitelikli insan yetiştirmesini sağlamaktadır. Strateji kapsamında tespit edilen akıllı uzmanlaşma alanları ekonomik ve sosyal gelişmelere uygun teknik ve mesleki eğitim planlarının yapılmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda üniversiteler aracılığıyla yürütülmekte olan akıllı uzmanlaşma faaliyetleri, birçok projenin ortaya çıkmasını ve hayata geçirilmesini sağlamıştır. Bölgelerin rekabet gücünün fark edilmesi ve ekonomik olarak değerlendirilmesi kaynakların etkin kullanımını sağlamakla birlikte potansiyel gücün keşfedilmesini sağlamıştır. Bu projelerin Türkiye ekonomisine bir kazanım ve katma değer olarak yansımaları ile sürdürülebilir, akıllı ve kapsayıcı bir ekonomik kalkınma gerçekleştirilecektir.

SONUÇ

Küreselleşen dünyada beşeri sermaye odaklı insan yetiştirilmesi önem kazanan bir konu haline gelmiştir. Bu çerçevede çeşitli proje, yenilik ve teknolojiler ortaya atılmış, atılan bu adımların daha çok etkili olması amaçlanmış ve bu doğrultuda bazı kamu kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmıştır. Bu noktada ön plâna çıkan üniversiteler eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yanı sıra birçok işlevsel özellik kazanmaya başlamıştır. Dünyada bu konu ile ilgili atılan en somut adım ise İrlanda’da gerçekleştirilen ‘21. Yüzyılda Yükseköğretim Misyonların Çeşitliliği’ adlı konferans olmuştur. Bu konferans, tek tip üniversitelerin yaygınlık kazandığı hususunu vurgulaması ve diğer ülke üniversitelerine yönelik birtakım yenilikler getirmesi bakımından önemli bir farkındalık yaratmıştır.

Avrupa Komisyonu, 2014-2020 AB Uyum Politikası (EU Cohesion Policy) kapsamında Avrupa bölgelerinin Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (European Regional Development Fund)’ndan yararlanabilmesi amacıyla akıllı uzmanlaşma stratejilerinin ortaya çıkarılması konusunu bir ön şart olarak sunmuştur. Ayrıca 2021-2027 AB Uyum Politikası (EU Cohesion Policy), gelecekteki programlama dönemi bütçesinin büyük bir kısmını akıllı uzmanlaşma stratejilerine ayıracağını duyurmuştur (Morisson ve Pattinson, 2020: 4-5).

Türkiye ise bu konuya yönelik farklı bir proje hazırlamış ve spesifik bir bakış açısı getirmiştir. Bu hususta YÖK, Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Programını 2016 yılında faaliyete geçirmiştir.

Kurul 2016, 2018, 2020 ve 2021 yıllarında bazı üniversitelere tematik alanlar belirleyerek o alanda akıllı uzmanlaşma faaliyetlerini başlatmıştır. Bu proje ile birlikte yerel kalkınma alanına yönelik katkının artırılması ve nitelikli insan yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bölge ve üniversitelerin etkileşimli bilgi düzeyinin iyileştirilmesini hedefleyen bu proje, yerel kalkınma anlayışına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bölgesel refahın artırılmasına yönelik ortaya atılan bu proje ile birlikte yeteneklerin keşfedilmesi öncelikli hale getirilmiştir. Fakat bu proje Avrupa ülkelerinde uygulanan akıllı uzmanlaşma projeleri ile karşılaştırıldığında birtakım eksiklikler söz konusudur. Özellikle AB, akıllı uzmanlaşma projelerine yönelik ayrı bir bütçe ayırmakta, daha donanımlı ve teknolojik projeleri hayata geçirmektedir. Proje sayısının çokluğu, yenilik merkezli ofisler, nitelikli ar-ge merkezleri ve ekipmanları, yatırımlarda yeniliğin ön planda tutulması, ulusal ve yerel bölgelerde ayrı ayrı uygulanması, stratejilerin ekonomik ve bilimsel alanlara ayrılarak politika hedeflerinin belirlenmesi, geniş çapta uygulanması, birçok yönderlik hizmeti vermesi ve hatta AB üyesi olmayan birçok ülkede yeniliğin simgesi haline gelmesi ile Türkiye'de uygulanmakta olan projelerden ayrılmaktadır.

Bu çalışmada YÖK'ün uygulamaya geçirdiği 'Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Programı' adlı proje kapsamında devlet-üniversite-sanayi işbirliğine toplumun da dahil edilmesi, üniversitelerde yönderlik hizmetinin verilmesi, özellikle ar-ge alanında iyileştirmeler yapılması ve akıllı uzmanlaşma alanlarına yönelik daha fazla nitelikli insan yetiştirilmesi gerektiği sonucuna yapılan GZFT analizi ile ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abay, M.; Akgüngör, S.; Akyıldız, T. (2021), "Innovation, Relatedness and Complexity in Turkey: A Regional Analysis for 1978-2017", *Ekonomi-tek Dergisi*, 10(3): 135-171.
- Atmaca, Y.; Geylani, D. (2020), "Girişimci yönetim, girişimci belediyeçilik ve yerel kalkınma", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20: 249-270.
- Çetin, M. (2007), "Bölgesel kalkınma ve girişimci üniversiteler", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 7(1): 217-238.
- Dalgıç, Y. (2018), "Bölgesel rekabet ve akıllı uzmanlaşma", *BEBKA (Bursa Eskişehir Bilecik Kalınma Ajansı) Haber*, 27: 14-17.
- Dündar, N. (2020), "Yerel ekonomik kalkınma ve üniversiteler ilişkisi üzerine bir araştırma", *II. Uluslararası Muş Sempozyumu*, 313-324.
- Edwards, J.; Palladino, M. (2018), "Higher education, regional development and smart specialisation", DOI: 10.1080/13673882.2018.00001023.
- Ekinci, M.B. (2018), "Bölgesel kalkınma odaklı üniversite modeli; Mardin Artuklu (MAÜ) Üniversitesi", *Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları*, Mardin.
- Esparza-Masana, R. (2022), "Towards smart specialisation 2.0. main challenges when updating strategies", *Journal of the Knowledge Economy*, 635–655, <https://doi.org/10.1007/s13132-021-00766-1>
- European University Association (2014), "Report on joint EUA- REGIO/JRC smart specialisation platform expert workshop: The role of universities in smart specialisation strategies".
- European Union. (2011), "Connecting universities to regional growth: A practical Guide", Access address: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/universities2011/universities2011_en.pdf.
- Fröhlich, K.; Hassink, R. (2018), "Smart specialization and the role of universities and science parks", *World Technopolis Review*, 7(2): 74-81.
- Geenhuizen, M. (2003), "Fostering academic entrepreneurship: New insights into incubation from an evolutionary perspective", *Finland, 43. ERSA Congress*, 1-19.
- Goddard, J.; Kempton, L.; Vallance, P. (2013), "Universities and smart specialisation: challenges, tensions and opportunities for the innovation strategies of European Regions", *Ekonomiaz*, 83–102.
- Günay, A. (2021), "A case study on evaluating regional development-Oriented Universities contribution to society activities in Turkey", *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 168-174.
- Karasungur, S. (2018), "Akıllı uzmanlaşma ve mesleki eğitim", *BEBKA Haber*, 18-19.
- Kempton, L. (2015), "Delivering smart specialisation in peripheral regions: The role of universities", *Regional Studies, Regional Science*, 2:1, 489-496, DOI: 10.1080/21681376.2015.1085329.
- Kempton, L.; Goddard, J.; Edwards, J.; Hegyi, F.B.; Elena Perez, S. (2014), "Universities and smart specialisation", *European Commission JRC Technical Reports*, DOI: 10.2791/52851.
- Kumral, N.; Güçlü, M. (2015), "Akıllı uzmanlaşmaya yönelik bölgesel araştırma ve yenilik stratejisi hazırlama kılavuzu", *Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı*.
- Kutgi, D.; Işık Maden, S. (2018), "Bölgesel yenilik sistemlerinde yeni bir yaklaşım: Akıllı uzmanlaşma stratejisi ve teorik temelleri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 55: 142-156.
- Mccann, P.; Ortega Argiles, R. (2013), "Smart specialization, regional growth and applications to European Union Cohesion Policy", *Regional Studies*, DOI: 10.1080/00343404.2013.799769.
- Morisson, A.; Pattinson, M. (2020), "Smart Specialisation Strategy (S3)", *Lille Interreg Europe Policy Learning Platform*.
- OECD (2013), "Innovation-driven growth in regions: The role of smart specialisation".
- Okay Toprak, A. (2012), "Bölgesel kalkınma ve üniversiteler: Kırklareli örneği", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Reichert, S. (2019), "The role of universities in regional innovation ecosystems", *European University Association*.
- Sevinç, H. (2014), "The role of universities in local economic development: A case of TRA2 region in Turkey", *Research Journal of Business and Management*, 1(4): 448-459.
- Şaşmaz, M.Ü.; Yayla, Y.E. (2018), "Ekonomik kalkınmanın belirleyicilerinin değerlendirilmesi: Ekonomik faktörler", *International Journal of Public Finance*, 3(2): 249-268.
- Tunçsiper, B.; Yılmaz, G. (2009), Yerel ekonomik kalkınma sürecine turizm sektörünün etkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 53-64.
- Tutar, F. (2011), "Türkiye'de sürdürülebilir kalkınma bağlamında çevre, kalkınma ve ticaret", *Mevzuat Dergisi*, Sayı: 166.
- United Nations (1987), "World commission on environment and development: Our common future".
- Yılmaz, V.; Çelik Efsan, N. (2019), "Yerel kalkınma aktörlerinin yerel kalkınma yaklaşımı perspektifinde incelenmesi", *Research Studies Anatolia Journal*, 2(7): 342-359.
- YÖK (2020), "Yükseköğretimde yeni YÖK projeleri: Yükseköğretimde ihtisaslaşma ve misyon farklılaşması", Ankara.
- YÖK (2021a), "Bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma programı", Erişim adresi: <https://bolgeselkalkinma.yok.gov.tr/Sayfalar/bolgesel-kalkinma-odakli-universite-ziyaretleri-burdur.aspx>.
- YÖK (2021b), "Üniversite izleme ve değerlendirme göstergeleri ve açıklamaları", Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/universiteler/izleme-ve-degerlendirme-raporlari>.
- YÖKAK (2017a), "Uşak Üniversitesi bölgesel kalkınma odaklı ihtisaslaşma programı değerlendirme raporu", Erişim adresi: https://yokak.gov.tr/Common/Docs/MisyonFarklilasmasi/2017_Bolgesel_Kalkinma_Universiteleri/usak-universitesi-bolgesel-kalkinma-raporu.pdf.
- YÖKAK (2017b), "Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşması programı raporu", Erişim adresi: https://yokak.gov.tr/Common/Docs/MisyonFarklilasmasi/2017_Bolgesel_Kalkinma_Universiteleri/mehmet-akif-ersoy-universitesi-misyon-farklilasmasi-raporu-2018.

- Zengin, E.; Başkurt, M.; Es, M. (2014), "Yerel yönetimler ve yerel kalkınma", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2): 95-124.
- Woolford, J.L.; Boden, M. (2021), "Higher education for smart specialisation: A handbook", (version 2.0) EUR 30733 EN, *Publications Office of the European Union*, Luxembourg, ISBN 978-92-76-38644-5, DOI:10.2760/118876, JRC125293.
- Erişim adresi: kenevirenstitusu.bozok.edu.tr.
- Erişim adresi: www.artvin.edu.tr.
- Erişim adresi: www.bingol.edu.tr.
- Erişim adresi: www.filyosvadisi.com.
- Erişim adresi: www.hitit.edu.tr.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose Of The Article: To present the contribution and effectiveness of the project to local development within the scope of efficiency and intelligent expertise.

Method Of The Article: Necessary literature research has been done. In this context, the article is reinforced with concrete examples. Based on the data and information received, it has been determined that the project is a local development-oriented study. The smart specialization strategies applied in this direction were supported by SWOT Analysis, which is a qualitative analysis type, and it was concluded that the project enabled the revealing of the region's potential.

Findings And Conclusions Of The Article: With the world's entry into the globalization process, the concept of local economic development has become a very common term. This concept, which is not sufficiently recognized on the basis of traditional economic thought, now has a strategic role for international economies. In this framework, the microeconomic and macroeconomic performance level of the regions directs the local development policies of the countries. With these policies which enable the emergence of local potential, the necessary infrastructure opportunities for investors are also improved. Therefore, there is a need for institutions and organizations that are active and define local regions well, such as universities, municipalities, non-governmental organizations, chambers of commerce and industry, organized industrial zones, free zones, and development agencies. Local economic development, which enables cities to form, create employment opportunities, and diversify cultural life, also contributes to the creation of value-added to the Turkish economy. In particular, universities include projects that will enable the efficient use of regional resources, allowing the formation of a science-focused mindset. Local economic development is also closely related to smart specialization activities. Because it is an advantage for countries to determine the areas where regions can establish a competitive advantage in the global significance. Making the necessary investments in promising areas is a step towards the development of the economy. Smart specialization, which has become a fundamental element of Europe's regional development policies, accelerates the process of innovation and the emergence of new options. Especially universities are closely related to this concept. Because modernization activities such as science, invention, innovation, and change become more possible with the training of qualified people. Focusing on specialized and selected thematic areas prevents the waste of regional resources. The region, which has a comparative advantage, cooperates with various institutions and ensures that the existing potential's brought out. This innovative thinking approach, which increases the income level of the people of the region, increases the sustainability of the smart specialization strategy. This idea which provides the formation of a common vision between the public-university-private sector-civil society; ensures that industry, education, and innovation policies act together. In this context, the study titled "Regional Development-Oriented Mission Differentiation and Specialization Project" initiated by the Council of Higher Education in Turkey in 2016 can be described as a project for the realization of local economic development through universities. Universities that meet certain criteria within the scope of this project aim to produce innovative projects within the thematic area of the region's potential. With this project, in which the relationship between the university and the region is discussed, innovation activities, R&D studies, and the development of technological infrastructure have accelerated. This project which started with 5 universities in 2016, was updated to 22 universities in 2022. The fact that universities have a wide range of professions has special importance in terms of the continuity of the project and local development. This project focuses on the goals of raising qualified people, also the initialization of human capital investments. The training of qualified and investigative people has made it easy for universities to access various information on the areas they focus on within the scope of smart specialization. The fact that universities take on this responsibility is due to the lack of short-term and commercial goals. Objective, accurate, and long-term goals were effective in the execution of this project. It has been concluded that within this information, the thematic areas of universities are effective in the development of this project as part of the local economic development objectives of universities, the role of universities is increased, the role of universities is expanded within the focus of the mission and vision of universities, and that the areas of smart specialization need to be increased, and global information has been moved to the peripheral regions along with this project has been reached.